

**ALBINO SENČIĆ,
POPIS PUČANSTVA ŽUPE
MOŠČENICE IZ 1801. GODINE**
KATEDRA ČAKAVSKOG SABORA OPATIJA,
MOŠČENICE 2000., 253 STR.

Popis pučanstva župe Moščenice odnosi se na objavljivanje knjige Stanja duša iz god. 1801., čime se stječe uvid u cjelokupno žiteljstvo na području gradića Moščenice i njegove okolice. Autor je knjigu podijelio u dva dijela. U prvom raspravlja o karakteristikama izvornika, a u drugom donosi njegov prijepis u cjelini te indeks pojedinih mošćeničkih obitelji.

Organizirana je vlast uvijek htjela imati uvid u broj ljudi na nekom području, pa je stvarala popise stanovništva, koji predstavljaju interesantan pokazatelj etničkog i društvenog stanja na nekom području.

Počeci vođenja matičnih knjiga sežu u starokršćansko doba, jer se u 3. stoljeću sastavljaju popisi krštenih i umrlih, a od 6. stoljeća i vjenčanih. Naše najstarije očuvane matične knjige pripadaju istarskom i sjeverno-jadranskom prostoru: spadaju tu matice Pirana iz 1458., Umaga iz 1483., Labina i Izole iz 1536., Bala iz 1538., Buja iz 1539., te Osora i Dobrinja iz 1560. Obvezu vođenja matičnih knjiga, god. 1538., prva je uvela Engleska, koja se, u doba Henrika VIII., odvojila od rimske crkve i stvorila vlastitu anglikansku crkvu. Katolička je crkva istu odluku donijela na koncu Tridentinskog koncila god. 1563., a nadopunila ju je tzv. Rimskim obrednikom iz 1614. Budući da je centralizirana država 18. stoljeća bila zainteresirana za podatke iz matičnih knjiga, odlukama Dvorske kancelarije u Beču iz druge polovice spomenutog stoljeća propisao se način poboljšanja njihovog vođenja od strane crkvenih službenika. Car Josip II. odlučio je 1784. posebnim patentom propisati jedinstveno vođenje matičnih knjiga od strane države, čime su župnici dobili obvezu voditi knjige krštenih, vjenčanih i umrlih. Uvedena je obveza tabličnog vođenja matica i propisane su

rubrike koje su one morale sadržavati. Ovim je patentom određeno da se u knjigama krštenih moralo upisati datum rođenja, iako su svećenici, prema već postojećem običaju, upisivali samo datum krštenja. Tijekom francuske vlasti, 1812. uvedene su civilne matične knjige, koje su u pojedinim općinama vodili civilni službenici, kojima su župnici morali predati dotadašnje crkvene matice. Međutim, već 1814. župnicima su knjige vraćene, pa su oni naknadno u njih unijeli podatke za razdoblje civilne vlasti. Civilne matične knjige bile su na francuskom jeziku. Kada je, nakon odlaska Francuza, bivše dijelove Mletačke Istre dobila Austrija, na čitavom su području vedeni propisi Dvorske kancelarije iz Beča, koji su do tada vrijedili na austrijskom području. Bez obzira na to što je Patent o vjerskoj toleranciji iz 1781. priznao jednakost svim kršćanskim vjeroispovjedima, samo su upisi Katoličke crkve imali javnodokaznu snagu. Tijekom 19. stoljeća mnoge su europske zemlje propisale vođenje civilnih matica, jer je modernim državama odgovaralo da matični podatci budu pripremljeni na najbolji odgovarajući način. To je 1836. učinila Velika Britanija, 1870. Španjolska, a 1895. Mađarska.

Da bi se spriječio gubitak matičnih podataka, 1835. uvodi se vođenje tzv. *parica* matičnih knjiga, također od strane župnika. Parice su se vodile u obliku slobodnih araka, a ne uvezanih svezaka kao izvornici matičnih knjiga. Dostavljale su se biskupskim ordinarijatima, gdje su ostajale pohranjene.

Pravo nadzora nad vođenjem matičnih knjiga imali su biskupi, a od 1868. ministarstvo unutarnjih poslova. Spomenuto je zakonodavstvo na snazi ostalo do 1924., kada je Italija na svojem državnom području uvela civilnu, odnosno državnu matičnu službu. Jugoslavenski Zakon o državnim matičnim knjigama iz 1946. propisao je vođenje matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih pri državnim matičnim uredima, neovisno o vjerskoj pripadnosti pojedinca. Državni su organi tada preuzeli dotadašnje crkvene matice

iz župnih ureda i predali ih državnim matičnim uredima. Budući da su za rad državnih matičnih ureda trebale samo novije matice, s podacima iz zadnjih stotinjak godina, starije su knjige predane tadašnjim državnim arhivima. Tako je 1950. Državni arhiv u Rijeci preuzeo sveske starijih matičnih knjiga s područja župe Mošćenice.

Senčić nadalje navodi da matično područje Mošćenica obuhvaća četiri katastarske općine: Mošćenice, Mošćenička Draga, Kalac i Kraj. Spominje važnost i značenje svih vrsta matičnih knjiga, te analizira koje sve podatke one sadrže. Obvezu vođenja knjige Stanja duša odredio je Rimski obrednik 1614. U njima se nalazi popis svih obitelji (prema naseljima i kućnim brojevima na području župe), te članova s naznakom njihovog statusa u obitelji. Otac se, kao glava obitelji, upisuje na početku. Nakon njega slijedi majka, uz naznaku njezinog rođenog prezimena, te imena naselja, odnosno broja kuće iz koje potječe. Iza oca i majke upisuju se imena djece, pri čemu se ponekad odvojeno bilježe najprije muška, zatim ženska djeca. Djed, baka, osobe iz kruga šire obitelji (tete, stričevi, ujaci) i sluge također se upisuju ako žive u obitelji. Uz svaku je osobu naveden datum rođenja. Eventualno iseljenje nekog člana zbog posla ili sklapanja braka također se posebno bilježilo.

Da bi što cjelovitije prikazao stanje očuvanosti matičnih knjiga župe Mošćenice, autor donosi popis svih matičnih knjiga za koje je pronašao podatke, s oznakom gdje se pojedina matična knjiga čuva.

Matična knjiga Stanje duša župe Mošćenice iz 1801. upisana je u zajednički svezak s matičnom knjigom umrlih 1774.1784. Korice knjige su od smeđe kože, s utisnutim ornamentalnim dekoracijama, a prilično su oštećene. Veličina knjige je 31 x 44,5 cm, a njezini su listovi naknadno numerirani olovkom brojevima od 1 do 225, nakon čega slijedi nekoliko nenumeriranih listova. U to je doba na području župe Mošćenice bilo 379 kuća, iako su neke bile prazne. Knjiga sadrži

sljedeće rubrike: kućni broj; ime i prezime obitelji; dob (dan, mjesec i godina rođenja), potvrda, vjera, pričest (u te su tri rubrike naznačeni sakramenti koje je osoba primila), razne bilješke (rođeno prezime nevjeste, mjesto ili kućni broj kćerine udaje, obavijest o mjestu službovanja i sl.) i broj duša (ukupan broj članova obitelji). Upisi su na latinskom i talijanskom jeziku, a pismo je dobro čitljiva kurzivna latinica. Poteškoću predstavljaju jedino naknadne intervencije u rukopisu, precrtavanja i dopisivanja. Hrvatska su prezimena navedena isključivo talijanskim pravopisom, odnosno u talijaniziranom obliku. Pisar nije uvijek bio dosljedan, jer najvjerojatnije ni sam nije vladao pravopisnim pravilima, pa je isto prezime bilježio na više načina. Radi lakšeg prepoznavanja, autor je u tablici naveo izvorni oblik prezimena, a u zagradama njegov suvremeni oblik. Isto je učinio i s nadimcima, koje je akcentirao prema mošćeničkom govoru.

Prezimena koja su navedene godine zabilježena u popisu Stanja duša s područja župe Mošćenice bila su, prema učestalosti spominjanja, sljedeća: Rubinić, Dešković, Lazarić, Mohović, Bradičić, Negovetić, Škalamera, Brubnjak, Sandalj, Rudan, Kalčić, Frolja, Valentin, Ivančić, Muškardin, Grabrovac, Senčić, Šepić, Moderčić, Peršić, Marković, Derenčin, Domaldović, Cvetan, Bošnjak, Detan, Prškić, Milonja, Rosović, Gršković, Valenčić, Germ, Krnetić, Korić, Đuretić (Juretić), Kršul, Car, Ferboković, Barak, De Vagataj, Stenta, Knahelj, Tominić, Gradiška, Parčić, Rajčić, Đačić (Jačić), Tesorier, Jurdana, Rolić (Roli), Đuvičić (Žuvičić), Skočić i Marčelja. Neka od tih prezimena održala su se do danas, posebice ona najučestalija. Znatno broj prezimena nije autohton jer su njihovi nositelji bili crkveni ili civilni službenici, koji su u župi boravili samo privremeno.

God. 1801. na mošćeničkom je području živjelo 1967 stanovnika, a neke su obitelji imale desetak članova. One u kojima je postojao samo jedan ili dva člana statistički su bile na-

zočne, ali u budućnosti osuđene na odumiranje. Zbog prepoznavanja i preciznog određivanja pojedine su obitelji i njihovi članovi imali nadimke, koji su bili učestaliji kod starosjeditelja, nego kod došljaka. Neki od njih održali su se sve do danas, a neki su nestali.

Najveći dio žitelja bio je vezan za zemlju, koju je obrađivao i od koje je živio. Sva su naselja, osim kaštela Mošćenica, imala status sela. Od zanimanja stanovnika spomenuti su kovači, krojači, postolari, trgovci, vojnici, pomorski kapetani, momari, muzičari, župani, župnici, kanonici, kapelani, pisari, sluge, umirovljenici... Migracijska kretanja vezana za mošćeničko područje otkrivaju useljavanja iz obližnjih naselja (Brseča, Lovrana, Veprinca) ili onih udaljenijih (Vranje, Trsata, Rijeke, Cresa, Lošinja, Brguda, Bresta, Čepića, Kastva i s dalmatinskog otoka Prvića). Mošćeničani su se iseljavali u obližnji Lovran, Veprinac, Brseč, Labin, zatim Vranju, Lošinj, Cres, Kastav, Šušnjevicu, Senj i Kraljevicu te u veće gradove Rijeku, Split, Trst, Milano.

Autor je na koncu naglasio da je današnja slika života na mošćeničkom području bitno izmijenjena u odnosu na stanje početkom 19. stoljeća. Vanjska sela i zaseoci ostali su bez žitelja i gotovo opustjeli, a priobalna su se naselja posebice Mošćenička Draga urbanizirala i privukla najveći dio stanovnika iz sela i zaselaka s padina Učke.

Slaven Bertoša

LOVORKA ČORALIĆ
U GRADU SV. MARKA
 GOLDEN MARKETING, ZAGREB 2001.,
 521 STR.

Knjiga U gradu Sv. Marka. Povijest hrvatske zajednice u Mlecima, izašla u izdanju zagrebačkog Golden marketinga 2001., predstavlja dopunjeno i prošireno izdanje doktorske disertacije koju je pod naslovom *Hrvati u Mlecima* Lovorka Čoralić, znanstvenica Hrvatskog instituta za povijest, obranila

u srpnju 1998. na Filozofskom fakultetu u Zadru. Nastala je kao rezultat istraživanja započetih 1992. i 1994. tijekom autoričnih studijskih boravaka u Veneciji. Problematiku hrvatskih iseljavanja, nazočnosti i djelovanja u Mlecima Čoralić je analizirala na temelju vrlo bogatih izvora i literature, a obuhvatila je razdoblje od najranijih vremena pa sve do suvremenog doba.

Knjiga je podijeljena na 15 opsežnih poglavlja, s brojnim potpoglavljima; sadrži opširan popis korištenih izvora i literature te veći broj priloga (grafikona, dijagrama, tablica, rodoslovlja). Kao i u drugim djelima tog tipa, od velike su važnosti kazala (toponima i etnonima, osoba te predmeta i pojmova).

Prvo poglavlje raspravlja o izvorima i historiografiji te mogućnostima istraživanja hrvatske zajednice u Mlecima. Dr. Čoralić naglašava da raspoložemo s relativno velikim brojem pojedinačnih radova i priloga koji su uporabili za proučavanje spomenute problematike. U tome prednjače radovi talijanske historiografije, od kojih valja izdvojiti one o kulturnoj i umjetničkoj baštini Bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. Hrvatska je historiografija davno uočila postojanje i važnost hrvatske zajednice u Mlecima, ali sve do najnovijeg vremena toj problematici nije pridavala dostojnu pozornost. Stoga upravo ova knjiga predstavlja prvi pokušaj cjelovitog, zaokruženog i u svim temeljnim sastavnicama obrađenog raspravljanja o Hrvatima u mletačkoj prijestolnici.

Pišući o smjerovima hrvatskih iseljavanja u XV. i XVI. stoljeću autorica navodi da su oni dobro poznati i hrvatskoj i stranoj historiografiji. No, hrvatska iseljavanja na područje *Terraferme* i u samu Veneciju predstavljaju problematiku o kojoj se dosad pisalo vrlo malo. Zato tek ova knjiga o tome daje znatno više informacija. Migracije prema gradu na lagunama vremenski se poklapaju s ostalim iseljeničkim smjerovima, a njihovi uzroci također su pretežito uvjetovani osmanlijskim ratovima i prodorima.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LV
ZAGREB 2002.

UDK 93/99
ISSN 0351-2193
Historijski zbornik, god. LV, str.1-296, Zagreb 2002.

Izdavač
Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor
Slaven Bertoša
Mirjana Gross
Ivan Kampuš
Franko Mirošević
Ivica Prlender
Tomislav Raukar
Petar Strčić
Josip Vrandečić

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:
ABC Clio
Historical Abstracts
America: History and Life

Adresa uredništva
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:
Horetzky